

ערב רב

אילת זהר / ביקורת

חיבור לחיסור

בתערוכה Adding to Subtract מציג

אורי דסאו גישה חקרנית מרעננת המבקשת להבין את מהות ה"פעולה" בתהליך היצירה ובתהליך האוצרותי – לא סתם פעולה, אלא פעולה שמשמעותה 'מחיקה עצמית'.

לותר המפל, STYX 2009, טכניקה מעורבת, 250/175 ס"מ

התערוכה Adding to Subtract באוצרותו של אורי דסאו, היא תערוכה קטנה בהיקפה, ובה ארבעה אמנים בלבד. יחד עם זאת, Adding to Subtract מייצגת תהליך מחשבתי אשר מקרין על משמעותו של התהליך האוצרותי, מטרותיו ו"אמצעי הייצור" שלו. התהליך של דסאו מלווה בנסיון, הצעה לייצור של אמירה אשר מדלגת מעל כל רף פוזיטיביסטי, עקרוני או כזה המנסה לייצר מהותנות של אופני החיבור בין העבודות בתערוכה – בין אם

זו הגדרה הנוגעת לזהותו האתנית/ לאומית של האמן, בין אם זו חוויה חושית ריגושית העולה מן המוצגים עצמם, ובין אם זו הגדרה תמטית הנוגעת לנושא בו עוסקות העבודות. גישה אוצרותית זו מרעננת במיוחד לאור העובדה שבמהלך החודשים האחרונים ישנו מספר גדול יחסית של תערוכות אמנות המוגדרות על פי מקום מושבם/מוצאם של האמנים – אמנות מקוריא, טאיוון, הודו ויפאן – תערוכות אשר מעלות בעיה עקרונית לגבי הדרך הראויה להציג אמנות שנוצרה מחוץ למרכזי התרבות של ארופה וארה"ב

פרנסיס אליס

Paradox of Praxis 1

(Sometimes Making Something Leads to Nothing)

מקסיקו סיטי, 1997, וידאו, 4:59 דק'

התפיסה המרעננת אותה מעלה דסאו היא גישה חקרנית המבקשת להבין את מהות ה"פעולה" בתהליך היצירה (ובתהליך האוצרותי) – לא סתם פעולה, אלא פעולה שמשמעותה "מחיקה עצמית". ההבנה שמציע דסאו מצביעה על מודעות גבוהה של אמנים למהלך היצירה, לאפסותו, לחוסר יכולתו להשפיע, לעורר, להיות פוליטי או "שימושי" במהותו. בכך, הופכת מודעות זו לתהליך של מלכוד עצמי, פעולה של מחיקה, פעולה של עשייה אשר נמסה, מטפטפת, נעלמת ונמחקת. מעשה האמנות וחוסר קיומו הממשי, התמוססותו ומחיקתו, הופך למסמן של חיי אנוש, ארעיותם והתפוררותם. האמן (והאוצר) מודעים לפעולה עצמה ולמשמעותה בהקשר החברתי תרבותי כמעשה של

מחיקה עצמית, כ"הוספה לחיסור" Adding to Subtract אשר הופכת להיות המסמן המשמעותי ביותר של הפעולה האמנותית והאוצרותית. העבודה אשר מסמנת את ראשיתו של המהלך היא עבודתו של פרנסיס אליס "פרדוקס של פרקסיס 1" (לעיתים מכונה גם "עשיית דבר מוליכה לשום דבר") מ 1997, אשר מתעדת את אליס עצמו במסע ברחובות מקסיקו-סיטי, מוליך גוש קרח שנדחף בידיו וברגליו, עד להתמוססותו הטוטאלית והפיכתו לשלולית. ההליכה אל האפס, ההתמעטות עד כדי התאיידות, חוסר המשמעות וחוסר ההשפעה של המעשה, מוצגים כאן כמטא-נאראטיב אשר מהווה מפתח להבנת מהלכיהן של העבודות האחרות בתערוכה. העיסוק בהיעלמות, אי נראות, דעיכה, חזרתיות וחיסור, הם חלק בלתי נפרד מעבודותו של אליס, ומופיעים בעבודות וידאו שונות כמו למשל ב"שומרים" (2004) (שאינה מוצגת בתערוכה). בעבודת וידאו זו עוקב אליס אחר חיילי משמר המלכה המסתובבים בבדידות ברחבי לונדון עד שהם מוצאים זה את זה וחוזרים לכדי הקמת הפלוגה מחדש. בעבודה אחרת, "חזרה 1" (1999-2001) מנסה האמן לנהוג במכונית פולקסוואגן חיפושית במעלה גבעה, פעם אחר פעם, אך ללא הצלחה. תוך כדי הצפיה מתברר כי מה שמבנה את מהלך ההתקדמות של מאמץ הנהיגה הוא למעשה פס-הקול המורכב מקטעי חזרה של תזמורת אשר חוזרת ומנגנת את אותו קטע מבלי להגיע לסימום. עבודתו של אליס הופכת לתיעוד של מהלך סזיפי פר-אקסלנס, כאשר המאמץ לגלגל את המכונית במעלה ההר ונסיגתה פעם אחר פעם אל תחתית המדרון, הופכים כאן לסימום משכנע ביותר של אופיה החזרתית, המייאש, המשוכפל, הבלתי-נגמר של הפעולה האנושית.

אם המהלך של אליס הוא מהותי כפעולה, כהתמעטות לכדי אפסות, עבודותיו של בני אפרת תורמות את השם, והכותרת המאד משמעותית של התערוכה: Adding to Subtract "הוספה לחיסור". כשם שאנו מבצעים את הפעולה האלגבראית הפשוטה לכאורה של $+ (-)$, כך גם פעולתו של אפרת המוחק בעזרת צבע לבן את הגריד שסומן בדיו על פני דף הנייר, מהדהדת על משמעותה האבסורדית של פעולת הציור, ומתחברת בכך למהות פעולתו של אליס – לא ממקום של זהות, או מיקום, או הסטוריה משותפת, או תמטיקה, או מראית עין, או חוויה חושית, אלא מתוך המהות החסרה של פעולת הציור – זו המופיעה כסימום ומחיקה המכילה בתוכה את עקבות הפעולה שנעלמה. הגריד המכוסה של אפרת מתייחס גם אל הגריד הנעלם של קיר הלבנים עליו תלויות העבודות – בכך מידת הדייקנות בבחירת מיקום הרישומים, החיבור בין המבנה הפאסיבי של החלל הגלריה למבנה (האקטיבי) המחוק של חלל התמונה הופך כאן להמשך מהותי הקושר בין שתי הפעולות – זו של הצייר המוחק את הגריד של עצמו, לבין זו של האוצר המצמיד את הציור אל גריד הלבנים של הקיר. הפאסיביות של פעולת המחיקה משומרת גם בפריימים הבודדים המתעדים את ערמות האבק המצטבר על פני העדשה והאובייקט המצולם כאחד (סקייליט, 1974), או בעבודה "דהיות" (1974) אשר גם היא מתארת תהליך של העלמות מתוך חשיפה הדרגתית של ניירות צבעוניים לאור השמש.

פעולת המחיקה באה לידי בטוי גם בהופעתה של הצללית, המגזרת של לותר המפל: המחיקה כאן נוצרת מחיתוך ההקשר ומהפיכת האובייקט לצל-עצמי: במקום למצוא את הצילום בתוך המרחב המותווה שלו, בתוך הפריים המובנה של המרחב הצילומי, הגזירה הופכת את הצילום לפורמט דו-מימדי מנותק, לאובייקט המונח במרחב כמעין "פסל

מחוק", סילואטה, כשארית של תלת-מימד, מגזרת שטוחה כעדות למה שנותר מן האופציה לקיומו של אובייקט בחלל. המגזרת של המפל חדלה להיות צילום, אך גם לפסל היא לא הייתה. היא שרויה במעין לימבו של מחיקה עצמית, "הוספה לחיסור", מצב בינים של איבוד הפוטנציאל הסימוני הצילומי (של הדו-מימד ככלל), אך גם חוסר האפשרות להתקיים במימד של נוכחות פיזית, חושנית, גושנית, כזו המתכתבת עם פרופורציות הגוף של הצופה.

דורון גולן, דיזי סנטרל 3, 2011
וידאו Quicktime
3:14 דקות

עבודתו של דורון גולן – הקרנה גדולת-מימדים על פני קיר בקומה העליונה – יוצרת רגע שמהדהד את העבודות הממוקמות בחלקה הראשון של התערוכה. הנוף האורבני של מכסיקו-סיטי חוזר למרחב עם נוף מוכר יותר של צומת הרחובות דיזנגוף, קינג ג'ורג' וטשרניחוסבקי בתל-אביב, כשנוכחותו המאסיבית של המבנה של דיזינגוף סנטר נראית כמעין מערכת ביצורים על פני הרחוב. בתוך המרחב העירוני הזה מזהה גולן מספר שחקנים ופעולות תמימות ביסודן: אדם הולך, מכונת חולפת, מישהו ממתין לאור ירוק ברמזור. אך המיקום המוכר והפעולות הסתמיות לכאורה מקבלות התקה והעצמה מתוך הכפלתן: בעזרת אמצעים דיגיטאליים גולן שכפל את התנועה הבודדת, הסתמית, לכדי מהלך אימתני: כל הלך הופך לטור צועד בסך, כל מכונת לטור משוריין הדוהר במעלה הרחוב, וקבוצת הולכי רגל הופכת לפלוגה הצועדת אלי קרב. הפעולה המוכרת והתמימה מתגלה לפתע כרגע עויין ומאיים. המבט אל הנוף המוכר והידוע מקבל היסט מבעית המעורר את השאלה – עד כמה אנו מכירים את סביבתנו, את האנשים הפועלים בתוכה? מה נדרש מנוף וסביבה בנאלית כדי להפוך לאתר מלחמה, זירת קרבות, מוות וזדון? טורי המשוריינים, החיילים הצועדים בסך בהרמת יד משוכפלת, הולכים ונמוגים, שבים

ונעלמים, בפעולה חזרתית, לופית אשר מתעתעת בצופה: ההזרה והמלאכותיות הבלתי-אפשרית של ההכפלה והמחיקה הם שהופכים את רגע הצפייה לכואב ומפחיד. המציאות השברירית שבחוץ מקבלת כאן הדהוד מאיים: לא נדרש הרבה בכדי להפוך הולך רגל ברחוב לטור מסתער, אשר בנסיבות כאלו ואחרות פשוט יעלה גם עליך הצופה. הרגע המצמרר ומחיקתו, נותרים כזעזוע עמוק מפני הארועים הקרבים, הדיסטופיים ואפוקליפטיים, כמעין הזהרה מפני תהפוכות הזמנים, האלימות האצורה בתוכם, לעומת חלופיותם והעלמותם – כאילו לא היו הדברים מעולם. העובדה כי כל אחת מן העבודות בתערוכה זו מגיעה מקונטקסט שונה, מתרבות אחרת, כל אחת מהן נוקטת בסגנון ובמדיום יחודי, וגם התמטיקה ומערך הדימויים אותו הן מציגות שונה באופן עקרוני זה מזה, הופכת תערוכה זו לבעלת אמירה מהודקת וחסרת פשרות. החוט המקשר בין העבודות השונות והפעולות שהן מציעות כרוך במעשה האמנותי – הן של היוצר, אשר מלווה גם באופן מדוייק על ידי פעולתו של האוצר אשר היטיב לברוא עולם רב מימדים ושטוח, משוכפל ומרובה אך מחוק, עולם של תנועה והעלמות, עולם של "הוספה לחיסור".

Adding to Subtract – גלריה קונטמפוררי, ת"א

אוצר: אורי דסאו

מאי-יולי 2012